

הלכות חלה

שאלות ותשובות

צירוף החמשה מינים
לשיעור חלה

צירוף החמשה מינים לשיעור חלה

- (1) עירב קמח מחמשה המינים ועשה מהם עיסה, ובין הכל יש שיעור חלה, האם חייב עיסה זה בחלה?..... 1
- הדין..... 1
- הטעם..... 1
- המקור..... 1
- (2) היכא שנתערבו החמשה מינים ובין כולם יש שיעור חלה, האם יש חיוב מדאורייתא להפריש חלה או רק מדרבנן?..... 2
- הדין..... 2
- הטעם..... 2
- המקור..... 3

שאלות ותשובות

צירוף החמשה מינים לשיעור חלה

(1) עירב קמח מחמשה המינים ועשה מהם עיסה, ובין הכל יש שיעור חלה, האם חייב עיסה זה בחלה?

הדין

חייב להפריש חלה, ולברך לפני ההפרשה.

הטעם

כל החמשה מינים מצטרפין לשיעור חלה, אם עירבם כשהם קמח, כיון שנעשו הכל בלילה אחד. והטעם מסתברא, כיון שכל החמשה מינים חיוב אחד יש להם, ומדרשה חדא נפקו כולהו, מצטרפין להדדי לשיעור חיוב חלה. וזה שהדין שרק מצטרפין מין במינו, ולא מין בשאינו מינו, היכא שלא עירבן קמח, אלא עשה עיסות נפרדות ונשכו העיסות, או צירפם בסל, (עיין שכ"ד סעיף ב' איזה מינים נקראים מין במינו). שאני התם, שאין כאן באמת שיעור חלה, והשאלה אם יש להחשיב הנשיכה זה בזה מספיק חיבור כדי שיהיה שיעור חלה. לזה אמרו שרק היכא שיש למינים גם קצת דמיון להדדי, נחשב הנשיכה למספיק חיבור כדי שיחשב לשיעור, אבל אם אינם דומים אין זה נחשב לשיעור. אבל היכא שנבללו המינים אהדדי, שכל המינים מחוברים, אם כן יש כאן שיעור, ממילא מצטרפים שכולם בני חד איסור הו.

המקור

המשנה ריש חלה, פרק א משנה א אומרת, חמשה דברים חייבים בחלה, החטים והשעורים והכוסמין ושכולת שועל ושיפון, הרי אלו חייבין בחלה, ומצטרפין זה עם זה, ע"כ. אבל בפרק ד' משנה א איתא, שתי נשים שעשו שני קבין, ונגעו זה בזה אפילו הם ממין אחד פטורים. ובזמן שהם של אשה אחת, מין במינו חייב, ושלא במינו פטור, ע"כ. ושם במשנה ב' פירש איזה מהמינים, מין במינו, ואיזה מין באינו מינו. הרי סותרים המשניות חד לשני, שבפרק א' המשנה אומרת שחמשה מינים מצטרפים, ובפרק ד' אומרת, דוקא מין במינו.

המשנה שבריש חלה, גם איתא במנחות פרק ו' דף ע. כמעט מילה במילה. ושם פירש רש"י, על הברייתא שמובא שם שמסביר איזה מין במינו, ד"ה כוסמין, שבאמת צריך לפרש כוונת המשנה דשם וריש חלה, שמצטרפים על פי מה שיתבאר בחלה פרק ד' משנה ב', ובברייתא דמנחות המובא שם. אבל אין הכוונה שמצטרפים כל החמשה מינים להדדי, כמו פשטות משמעות הלשון של המשנה ריש חלה. אם כן לכאורה לפי שיטת

רש"י באמת אף אם נתערבו החמשה מינים קמח, אם רק יש שיעור בין כולם, אין כאן חיוב חלה, שאין כל המינים מצטרפים.

אמנם בירושלמי פרק א' הלכה א', באמת מקשה שהמשניות סותרים זה לזה, ומתרצת שיש לחלק בין בלילה לנשיכה. ז"ל, תמן בנשוך וכאן בבלול, ע"כ. דהיינו אם נעשו בלילה אחת, כל החמשה מינים מצטרפים, וזה כוונת המשנה בפרק א, אבל אם רק נשכו, דווקא מצטרף מין במינו, וזה כוונת המשנה בפרק ד'.

חוץ מרש"י הנ"ל, יתר הראשונים כולם מביאים ירושלמי זו להלכה. מהם התוס' במנחות שם ד"ה תנא, והרא"ש בפיסקי חלה סימן א', והרמב"ם הלכות בכורים פרק ז' הלכה ד', והר"ש פרק א' פירש המשנה שם כך, ועוד הרבה ראשונים. וכן נפסק להלכה חילוק זה של הירושלמי, בטור ושולחן ערוך סימן שכ"ד סעיף ב', בלי חולק בנושא כלים ובפוסקים האחרונים.

(2) היכא שנתערבו החמשה מינים ובין כולם יש שיעור חלה, האם יש חיוב מדאורייתא להפריש חלה או רק מדרבנן?

הדין

אם החמשה מינים נבללו זה בזה ובין כולם יש שיעור חלה, יש חיוב מדאורייתא להפריש חלה.

הטעם

הגמ' מנחות שם ע: דורשת שהחמשה מינים חייבים בהפרשת חלה, מגזירה שוה לחם דחלה ולחם דמצה. ולחם דמצה לומדים ממה שהיקש הפסוק מצות מצה - לחם עוני, לאיסור חמץ. מהיקש זה לומדים שכל שנעשה חמץ נקרא לחם, וקים לחז"ל שחמשה מינים אלו נעשים חמץ. אם כן בפשטות כיון שכל החמשה מינים נלמדים מחד קרא, שכולם נקראים לחם, כולם מצטרפים לחד שיעור חלה. ובפשטות זה הכלל איתא בש"ס שהיכא שיש מינים שונים של לאו אחד, הם מצטרפים חד לשני, ליעשות שיעור שלם, עיין במקור ששם יתבאר יותר.

במקור יתבאר שנראה שיש מחלוקת ראשונים היכא שיש ג' מינים שנתערבו אהדדי, אם אומרים שכל מין בטל ומבטל, דהיינו ששני מינים מצטרפים לבטל המין השלישי, ושוב שני מינים אחרים מצטרפים לבטל מין השלישי האחר, וכן לעולם, עד שכל המינים בטלים ומבטלים. וכאמור יתבאר שנראה שיש מחלוקת אם נאמר מחמת זה, שאין כאן עוד שום אחד מהמינים, או שיש ספק איזה מין תערוכת זה, אף שבודאי חד מין הוי, אבל ספק לן איזה מין הוא, מהטעם הנ"ל שכל אחד בטל ומבטל.

ובפשטות לא שייך לומר כאן שכל אחד מהחמשה מינים יבטלו המינים זה את זה, עד שנאמר שאין כאן מין כלל, שלכאורה אין נפקא מיניה אם יש אחד מהמינים או לא, רק

נפקא מיניה אם נעשים חמץ. וכנ"ל היכא שיש מינים שונים של איסור אחד, אדרבה המינים מצטרפים להדדי, ואין מבטלים זה את זה. ורק היכא שיש איסורים שונים, שם אומרים כל אחד בטל ומבטל, ואף שם יש מחלוקת אם מחמת זה נאמר שאין כאן עוד איסור, או שבודאי יש איסור רק ספק לנו איזה איסור הוא. אמנם מהירושלמי משמע ששפיר אפשר כל מין לבטל מין האחר, ועיין במקור ליתר ביאור כל זה, ולהשלמת הטעם של דין זה.

המקור

כבר נתבאר שהירושלמי מחלק בין היכא שיש בלילה, ובין היכא שיש רק נשיכה. היכא שנבללו המינים כולם מצטרפים, ואם רק נשכו אין מצטרפים. אמנם באותו ירושלמי להלן בסמוך לחילוק זה, הירושלמי שואלת ז"ל, מהו שילקו על חלתן דבר תורה? ומתרצת, ר' יונה בשם שמואל, רבי יוסי רבי אבהו בשם רבי שמעון בן לקיש, אין לוקין על חלתן דבר תורה, עכ"ל. ושוב יש הוה אמינא שם שזה ריש לקיש לשיטתו, שסובר שאיסורים מבטלים זה את זה, אבל לרבי יוחנן שסובר שאין איסורים מבטלים זה את זה, לוקין מן התורה. אבל מדחה הירושלמי הוה אמינא זה, שהכא אין כאן איסור עדיין, שמדובר שאין שיעור חלה לכל מין בפני עצמו, ורק בכללם יש שיעור. ז"ל הדיחוי, א"ר יוסי ולא דמיין, תמן אמר זה אסור וזה אסור. ברם הכא, שני דברים רבים על א', ומבטלין אותו, עכ"ל. ועל זה מסקת הירושלמי, אילו (אמר) [אחד] עשה חמש עיסות, מחמשה מינים, ועירבו, ואמר רבי שמעון בן לקיש אין לוקין על חלתן דבר תורה, יאות, עכ"ל. דהיינו שאם היה חמשה עיסות כל אחד שיעור שלם של חלה, כל אחד ממין אחד מה' המינים, ונתערבו עד שנעשו בלילה אחת, זה יהיה תלוי במחלוקת ריש לקיש ורבי יוחנן. לריש לקיש, איסורים מבטלים את זה את, ממילא אין לוקין, ולרבי יוחנן, אין איסורים מבטלים זה את זה, ממילא לוקין.

אם כן בפשטות מפורש בירושלמי, שכל דין צירוף החמשה מינים לשיעור חלה, הוא דין דרבנן. שמדאורייתא שני המינים מבטלים מין השלישי, שכנ"ל זה לשון הירושלמי, שני מינים רבים על אחד ומבטלים אותו. ואף רבי יוחנן מודה שאין כאן שיעור חלה עדיין, ולכן אין כאן איסור, ולא שייך לומר אין איסורים מבטלים זה את זה. ויבואר ענין ביטול זה, ממה שכתבו התוס' זבחים דף עח., על מימרא של ריש לקיש שם, הפיגול והנותר והטמא שבללן זה בזה ואכלן פטור, אי אפשר שלא ירבה מין על חבירו ויבטלנו. ועל זה הגמ' אומרת שמע מינה תלת (אבל חוזרת מחד מהם, אם כן למסקנא שמע מינה תרי), חדא, איסורים מבטלים זה את זה, ושנית התראת ספק לא שמה התראה. על זה כתבו התוס' שם ד"ה הפיגול, ועוד קשה, אם נפרש פיגול ונותר וטמא שלשתן יחד, ל"ל אי אפשר שלא ירבה וכו', הא ודאי יש כאן שנים המבטלין את השלישי, ולכולהו ליפטור, דכל אחד בטל ומבטל, עכ"ל. נמצא שהתוס' סוברים, שהיכא שיש שלש מינים, כפיגול נותר וטמא, ונתערבו, כל אחד מהמינים בטל ומבטל. כלומר, ששני מינים מצטרפים לבטל המין השלישי, וחוזר חלילה, על שכל המינים בטלים ומבטלים. אם כן הוא הדין כאן, כל החמשה מינים בטלים ומבטלים, נמצא שאין כאן אף אחד מהחמשה

מינים, וממילא אין כאן חיוב חלה. כך פירש הרידב"ז על הירושלמי שם, וכן פירש הכי המהרי"ט אלגאזי סימן י"ח אות ב', והביא כן מפירוש מהר"ר אליהו פולדא, וכן נראה גם כוונת פירוש הגר"א, והפני משה שם.

אמנם כל הראשונים הנזכרים במקור לשאלה 1, שהביאו דינו של הירושלמי לחלק בין בלילה לנשיכה, לא הביאו סיום הירושלמי, שדין זה הוא רק דין דרבנן. וכן בטור ושולחן ערוך ונושא כלים ופסוקים אחרונים, הנ"ל, מביאים הדין סתם, היכא שנתערבו קמח יש חיוב חלה. ואילו סבר הרמב"ם ויתר הפוסקים שזה רק דין דרבנן, פשיטא שהיו מבארים זה. וכיון שלא הביאו דבר זה, לכאורה ברור שסברו שיש מחלקות בין הבבלי לירושלמי בדין זה, או שסברו שלא קיי"ל כאותו מימרא של ריש לקיש, מאיזה טעם (ויתבאר בע"ה כמה מהלכים בסמוך). ועל דבר כזה נאמר לא תוכל להתעלם, שלא נוכל להתעלם מהשמטת כל הפוסקים ירושלמי זה.

וכבר תמה המהרי"ט אלגאזי סימן י"ח אות ג', על השמטת הפוסקים דבר זה, ז"ל, יש לתמוה איך לא הביאו רבינו הרמב"ן סברת הירושלמי וכ"כ הרמב"ם [הל' בכורים פ"ז ה"ד] וכל הפוסקים שפסקו כהירושלמי דבבבול מצטרפין, איך לא הזכירו סברא זאת, דאינה אלא מדרבנן, ואדרבא מפשט דבריהם נראה דס"ל דמצטרפין מן התורה, עכ"ל. אלא שהמהרי"ט אלגאזי שם באות ב' האריך לברר שנראה לו שאין המינים מצטרפים לשיעור מדאורייתא, ויובא בסמוך. אבל אף הוא היה צריך להודות באות ג' שלפי זה תימה שלא הביאו הפוסקים דבר זה.

ועתה זכינו לספר אור זרוע הארוך, ושם בהלכות חלה סימן רי"ד פירש מפורש שהירושלמי סוברת שמצטרפים החמשה מינים מדאורייתא. זה מקצת לשונו, פי' קא מבעי' לי', היכא שלש עיסה מחמשת המינים, אי לקי על חלתו, אי לא. ופשיט לי', דחייב בחלה דאורייתא, כדתנן במתניתין דמצטרפין, עכ"ל. הרי מפורש כתב בראשית פירושו, שהירושלמי ענתה שיש חיוב חלה מדאורייתא. ושוב ממשיך לבאר ספיקת הירושלמי ז"ל, אלא הא מספקא, ששני מינים מבטלין האחד, והוה לי' התראת ספק, דלא ידענא איזה בטל את חבירו, ולא לקי. א"ד אין מבטלין זה את זה, ולקי עלה מן התורה, עכ"ל. ושוב פירש שם יתר דברי הירושלמי על פי מהלך זו, עיין שם. אבל דבריו צריך ביאור, שאם שני המינים מבטלים את האחד, אין כאן התראת ספק, אלא ודאי פטור מחמת שאין כאן שום מין. וכנ"ל, כך כתבו התוס' בזבחים, שמשום זה האוכל שלש איסורים מעורבים, לא עבר מדאורייתא על אף אחד מהם, שכולם בטלים ומבטלים, וכן הקשה קושיא זו המהרי"ט אלגאזי שם, אם עוד הרבה קושיות.

ונראה לעניות דעתי שבזה פליגי האור זרוע והתוס', שכולם מודים שכל אחד בטל ומבטל, אלא שהתוס' סברו שמחמת זה אין כאן שום איסור, ועל זה פליג האור זרוע וסבר שמחמת זה אין ידוע איזה איסור יש כאן. אלא, דינו של תערובות זו כספק שאי אפשר לנו לברר, וכעין הספק של בין השמשות שהוא ספק שאי אפשר לנו לברר (הבאתי זה רק לדוגמא בעלמא, להבנת כוונתי). וסברת האור זרוע שמאחר שאי אפשר במציאות

שכל אחד יהיה בטל ומבטל, שאם בטל אינו מבטל, ואם מבטל אינו בטל. אם כן צריך לומר שהענין הוא, שאי אפשר לנו לברר מהו תערובות זו, שכל מין אפשר לראותו כזה או כזה, אם כן נשאר לנו שהוא ספק. וממילא זה כוונת הירושלמי, שאף שבדאי חייב בחלה, שאיזה מין שיהיה יש חיוב חלה, אבל כיון שהוא ספק איזה מין הוי התראת ספק.

המהרי"ט אלגאזי שם לא היה לו אור זרוע הנ"ל, אבל הוא הביא פירשו של האור זרוע מספר שדה יהושע על הירושלמי. והמהרי"ט אלגאזי הרבה להקשות עליו. עיקר קושיותיו הם תלת, חדא הקשה עליו מהתוס' זבחים, שכל אחד בטל ומבטל. כנ"ל כיון שיש לנו האור זרוע, נוכל לומר שבאמת חולק על התוס' בזה, וכנ"ל סובר שהוי ספק. שנית שרבי יוחנן סובר שהתראת ספק שמה התראה, אם כן משמעות הירושלמי אינה נכונה, עיין שם. ושלישית שלמה נקרא התראת ספק, וכי צריך להתרות בו על תעברו על אכילת חלה של חיטים, או אכילת חלה של שעורים, לכאורה די לומר על תאכל חלה. ואף שזה בודאי קושיא, לכאורה יש להקשות זאת גם עליו, שהוא סובר שאין החמשה מינים מצטרפים לשיעור, ולמה לא, וכי חיטים ושעורים אמר רחמנא, לחם - שהוא דבר שבא לידי חימוץ, אמר רחמנא. אלא רואים, שעל כרחק צריך לומר שחידוש נתחדש בסוגיא זה. שיש עיסת חיטים החייב בחלה, ויש עיסת שעורים החייב בחלה, וכו', אם כן למה זה יותר תימה לומר, שצריך להתרות בו על תאכל חלת חיטים, או על תאכל חלת שעורים. ואף שבדאי סבר המהרי"ט אלגאזי שיש חילוק נכון ביניהם, וכמו שהאריך לבאר מה שנראה לו מהתוס' בע"ז מובא להלן, שהיכא שיש איסור אחד ומינים שונים, אם נתערבו אין מצטרפים, היכא שאין להם טעם אחד. אבל לגבי התראה, כולי חדא איסור, ולא מצאנו שצריך להתרות דוקא על מין מיוחד של האיסור. מכל מקום נראה שזה מפחית הקושיא, שעל כל פנים רואים שיש חשיבות מיוחדת לכל מין בפני עצמו.

החזון איש יו"ד סימן קצ"ו אות יא' כותב על ירושלמי זו, ז"ל, אע"ג דבלול מצטרפין לכו"ע, אין הצירוף אלא מדרבנן, דאם יש צירוף לא שייך ביטול, עכ"ל. כתב כסברא פשוטא לו, שכיון שהירושלמי אומרת ששייך ביטול המינים חד בשני, זה מכריח שאין מצטרפים המינים מדאורייתא. שאילו מצטרפים מה שייך ביטול, אדרבה אינם בטלים, אלא מצטרפים להדדי לחייב. ושוב מקשה שעדיין מה שייך ביטול כאן, כיון שכל המינים נותנים טעם חד בשני, וגם יש כזית בכדי אכילת פרס, שהירושלמי כנ"ל מסיקה שהיכא שעשה שיעור שלם מכל אחד ועירבם, תלוי במחלוקת ר' יוחנן ור"ל, אם איסורים מבטלים חד את השני. זה מקצת לשונו, אם כן בעירב ג' מינים שכולן באין לידי חימוץ, הדין נותן לחייב כל אחד, ולא שייך ביטול ברוב, כיון דהוי מין בשא"מ ונותן טעם, ויש גם כזית בכא"פ, עכ"ל. לתרץ זאת כותב סברא מחודשת, זה מקצת לשונו, אבל נתן חטים לתוך שעורים, כיון שאינן מצטרפין, לא חשיב חימוץ דידהו חימוץ, כל שמתבטלין ברוב, ואין חימוץ של זה כשל זה, ואין עיסה של זה כשל זה, ואחד מפסיד חשיבותו משום ביטול, עכ"ל. נראה שרצה לומר, שאף שבדאי אין בטלים, מחמת שנותנין טעם חד בשני, אבל עדיין הביטול ברוב מפסיד חשיבות החימוץ חד את השני, עד שאינו נחשב עוד ללחם. אבל שוב נשאר בצ"ע, שאם כן, איך זה תלוי

במחלוקת אם איסורים מטבליים זה את זה, שאף לרבי יוחנן הסובר שאין איסורים מטבליים זה את זה, שאני הכא שאין כאן חימוץ חשוב, וממילא לא הוי לחם.

אם כן לכאורה קושיתו האחרונה מכריח, שאין סברתו נכונה להסביר למה כאן בטלים אף שיש נותן טעם. ולכאורה צריך לומר שהירושלמי סוברת שאף שנותן טעם, עדיין בטל, ואולי סברא סוגיא זה טעם כעיקר אינו דאורייתא, (וכמו מה שהיה הוה אמינא בזבחים שם במימרא של ריש לקיש, הפיגול והנותר וכו', ושוב חזרה הגמ' לומר שטעם כעיקר מדאורייתא, וריש לקיש על מין במינו דיבר, עיי"ש), ובודאי דבר זה אם אפשר לאומרו צריך עוד עיון. ואם זה נכון אז אפשר לומר שלהכי הפוסקים לא הביאו ירושלמי זו, שסברו שאינו בטל, מדין טעם כעיקר. והארכתי יותר במקום אחר, וצריך עוד עיון.

אבל אף אם נאמר הכי, עדיין נשאר סברת החזון איש בראשית דבריו, שאם הירושלמי סוברת ששייך לומר ביטול לגבי חמשה מינים, זה מכריח שסברה שאין מצטרפין מדאורייתא, דאילו מצטרפים, מה שייך ביטול לגבי שני דברים שמצטרפים להדדי. ולגבי סברא זה, שהחמשה מינים אין מצטרפים מדאורייתא, אין ראיה שחולקת הבבלי. אם כן עדיין יש להקשות שיוצא, שהיכי שעירב החמשה מינים לעיסה, ואין שיעור חלה במין אחד מהמינים, אף שאין בטלים מחמת טעם כעיקר, עדיין החיוב חלה הוא רק מדרבנן, שמדאורייתא אין המינים מצטרפים חד לשני.

אמנם גם סברא זו של החזון איש לכאורה מופרך מדברי האור זרוע הנ"ל. שכנ"ל האור זרוע פירש הירושלמי שמשיבה שבודאי יש חיוב חלה מדאורייתא, אבל כיון שכל אחד בטל ומבטל, יש ספק איזה מין הוא, וממילא הוי התראת ספק. הרי רואים שסבר האור זרוע, שאין זה דבר שאי אפשר לאומרו, שמחד גיסא אומרים שהמינים מצטרפים לשיעור חלה מדאורייתא, שבלי צירופם אין כאן שיעור חלה, ומאידך גיסא עדיין כל שנים מטבליים השלישי.

סברא זו של החזון איש גם היד יהודה אמרה, על יו"ד סימן צ"ח סעיף ט'. זה מקצת לשונו, דקתני התם (ערלה פרק ב מ"י), דשנים או שלשה שמות ממין א', או ב' מינים משם א', אסור ומצטרפין זה עם זה, וכיון דמצטרפין לאסור ולמלקות, א"א שיהא מבטלין זא"ז. וכדמוכח להדיא בתוספות דזבחים (דף ע"ח) ד"ה והפיגול, לשנויא בתרא ודוק היטב, עכ"ל. אבל באמת בתוך דבריו הבליע, שסברא זו, תלוי בשני תירוצו התוס' בזבחים. שהתוס' שם ד"ה פיגול נתקשו, שלפי מה דמסיק בגמ' מעילה יז:, שלענין איסור אכילה, הפיגול והנותר והטמע מצטרפים. דכולם אסורים משום לא יאכל כי קדש הם, דדרשינן, כל שבקדש פסול, בא הכתוב ליתן לא תעשה על אכילתו, אם כן איך הם מטבליים חד את השני. ועל זה כתבו בתירוץ ראשון ז"ל, וי"ל, דהתם בדלא מערב, אבל הכא דמערב, בטל, דאיסורין מבטלין זה את זה, עכ"ל. הרי סברו שאף שמצטרפים כשהם בעין, מכל מקום אם נתערבו בתערובת, ששם שייך לומר ביטול, יבטלו חד את השני, קודם שיצטרפו חד בשני. ורק בתירוץ השני כתבו, ז"ל, א"נ, הכא ללקות משום פיגול או נותר קאי, אבל התם מיירי לעבור עליו

משום כל שבקדש פסול, עכ"ל. מזה מביא היד יהודה ראייה שתירוצו זה חולקת על התירוצו הראשון, וסוברת שקודם שיבטלו זה את זה, יצטרפו זה בזה, ולא שייך ביטול. ושאיני התם, שרק איסור פיגול ונותר בטלים, שהם לאוים נפרדים, ורק לגבי הלאו של כל שבקדש מצטרפים. וחידוש של תירוצו זה, שאף שאיסורי פיגול ונותר, הם הם העושים את בשר זה אסור משום כל שבקדש, וממילא, אם יתבטל איסור פיגול, הרי גם בטל איסור כל שבקדש, ודוק שאין כאן מקומו.

היוצא מכל הנ"ל, שסברא זה, שאם מצטרפים אי אפשר שיבטלו חד את השני, אינו סברא מוכרחת, שמהאור זרוע על ירושלמי זו מופרך, וגם מהתירוצו הראשון של התוס'. אם כן שבנו לכאורה לומר, שכיון שכל הפוסקים לא כתבו לנו דבר גדול זה, שצירוף החמשה מינים רק מדרבנן, מוכח שסברו שהוא מדאורייתא. ואין ראייה נגד זה, הן מצד שאם מצטרפין לא שייך שיבטלו זה את זה, כנ"ל. והן מצד שהירושלמי אומרת שהם בטלים, וממילא שוב אין חיוב. שכנ"ל חזק, האור זרוע סבר שלא מחמת זה אין כאן שום מין, אלא הוא ספק איזה מין הוא, וזה רק נוגע התראת ספק (וגם בזה רבי יוחנן סבר התראת ספק שמה התראה). ושנית, איך הם בטלים, הרי נותנים טעם חד בשני, וטעם כעיקר מדאורייתא (עיין יו"ד ריש סימן צ"ח, לביאור יותר אם בודאי פוסקים הכי).

המהרי"ט אלגאזי שם באות ב' מאריך במה שרוצה להוכיח, שבנידון כזה, שיש איסור אחד, ומינים שונים של אותו איסור, הדין הוא, שבעין המינים מצטרפים לשיעור, אבל בתערובת, אינם מצטרפים לשיעור, רק אם יש להם טעם אחד. מהלכו על פי הסוגיא דע"ז סו., ובמה שהבין מהתוס' שם ד"ה רבא אמר. והארכתי להביא דבריו ולתמוה עליו, באריכות במקום אחר. וכאן אקצר מאד, ואכתוב רק תמצית הדברים.

המשנה דערלה הנ"ל אומרת לפי מהלך דהתוס', שאם יש איסור אחד ומינים שונים כתבילים שונים של ערלה, שהם מצטרפים לשיעור אחד. והגמ' מפרשת שאף לרבא שהולך בדרך שם, עדיין מצטרפים, שכך סבר רבי מאיר שהיכא שיש איסור אחד, כל המינים של אותו איסור מצטרפים, שאף שהם שמות נפרדים מצד מינם, אבל מצד איסורם הם מין אחד. אבל חזקיה אמר על משנה זו, שרק מצטרפים המיני תבילים של ערלה במשנה, מחמת שכולם כטעם אחד, שהם באים למתק הקדירה.

והתוס' שם כותבים לחלוק על רש"י שם, שאף לרבא עומדים דברי חזקיה. שזה שרבי מאיר סובר שהמינים שונים של איסור אחד מצטרפים, זה רק כשהם בעין, אבל בתערובת יבטלו חד את השני, אם יש להם טעם שונה. על פי זה המהרי"ט אלגאזי מדמה נידון דידן של חלה, שגם מדובר בה' מיני דגן, של איסור אחד, אבל מדובר שהם בתערובת שנתערבו חד בשני, ועל פי התוס', כיון שיש להם טעם שונה, שפיר יבטלו חד את השני, ולא יצטרפו.

אבל לכאורה דמיונו תימה, שהתוס' דיברו בנידון של המשנה שם, שהתבילים נפלו לקדירה של היתר, ורק בענין זה כתבו שאף שבעין מצטרפים, אבל אם נפלו לקדירה רק

יצטרפו לאיסור הקדירה אם טעם אחד להם. אבל נתערבו אהדדי בלי היתר, אין שום ראייה שיסברו התוס' שגם בענין זה לא יצטרפו, אלא יבטלו חד בשני. ואדרבה בענין זה, ובנידון של תערובת ה' מינים לשיעור חלה, היה נראה לומר ההיפך, שאם טעם שונה להם, לא יבטלו חד את השני, שנותנים טעם חד בשני, וטעם כעיקר. אבל אם טעם שווה להם, אז אפשר שיבטלו חד את השני. ועל כל פנים איך מביא ראייה מהתוס' שדיברו על תערובת איסורים בהיתר, לענין תערובת האיסורים אהדדי.

ואם היה רוצה להביא ראייה מהתוס', הוה להביא ראייה מהתוס' זבחים, שהם דיברו על תערובת האיסורים של פיגול ונותר וטמא אהדדי, ובתירוצן הראשון מחלקים בין הם בעין ששם מצטרפים, ובין היכא שהם נתערבו אהדדי, ששם מבטלים חד את השני. אבל עדיין אין זה ראייה לנידון זה. שהתוס' שם מדברים היכא שאיסורים הנ"ל הם מין במינו, שכך מסיקה הגמ' שם, מחמת שטעם כעיקר מדאורייתא, אבל בנידון זה שמדובר במין בשאינו מינו, לא דיברו. וגם כנ"ל, זה רק תירוצן הראשון של התוס', אבל בתירוצן השני, סוברים שאי אפשר לומר זאת, שאם הם מצטרפים, לא יבטלו חד את השני, אלא יצטרפו חד בשני, כמו שדייק היד יהודה.

הדרך אמונה הלכות בכורים פרק ו' הלכה טו' בבאור ההלכה ד"ה כולם, ר' חיים כותב מהלך מחודשת, בהבנת הירושלמי, ועל פי הבנתו שפיר יוצא אף לפי הירושלמי שהה' מינים מצטרפים מדאורייתא, אליבא דהילכתא. תמצית דבריו, שרבי אלעזר המובא בהמשך הירושלמי שם, וכן מובא בזבחים שם בסוף הסוגיא בדף עט., סובר שהן איסורים והן מצוות, אין מבטלות זה את זה. ורבי יוחנן שם בירושלמי ובבלי פסחים קטו. מחלק ביניהם, וסובר שאיסורים אין מבטלים זה את זה, אבל מצוות מבטלות זה את זה. ומראה שם (ובמקום אחר הארכתיו לבאר שאין זה יוצא לכולי עלמא) שלהלכה קיי"ל כר' אלעזר. ומפרש פירוש מחודשת בירושלמי, שסוברת שדין הה' מינים קודם שנעשו איסור, הוה כדין מצוות, שגם מצוות קודם אכילתם אינם חפצא של מצוה, ורק באכילתם נעשו מצוה. וממילא לפי מה דקיי"ל כר' אלעזר, שמצוות אין מבטלות זו את זו, הוא הדין קיי"ל שהה' מינים קודם שנעשו שיעור, אין מבטלות זה את זה. ורק לפי רבי יוחנן וריש לקיש, הירושלמי אמרה שבפחות משיעור, שנצטרפו לשיעור, שפיר בטלים חד בשני, שהם סוברים שמצוות מבטלות חד את השני. אבל לרבי אלעזר שאף מצוות אין מבטלות חד את השני, הה' מינים קודם שנעשו שיעור גם אינם בטלים, דהוה דומים למצוות כנ"ל. וכותב שם שעל פי מהלכו נתיישב התימה של המהרי"ט אלגאזי שלא הביאו הפוסקים סיפא של הירושלמי.

היוצא מכל הנ"ל שלפי הבבלי, ואפשר גם הירושלמי, מצטרפים הה' מינים מדאורייתא. וה' יזכנו להצטרף יחד, (ובני אדם לכולי עלמא אין מבטלים זה את זה כמבואר בפוסקים), ונעשה חטיבה אחד לעבוד את יוצרנו בארצנו הקדוש. ולהפריש חלה מדאורייתא, לתתו לה', כמאמר הפסוק, תתנו לה' תרומה.